

Rola gospodarki rybackiej i retencji wody w stawach, w ochronie siedlisk ptaków na przykładzie realizacji projektu **LIFE.VISTULA.PL**

Projekt LIFE16 NAT/PL/000766 LIFE.VISTULA.PL „Ochrona siedlisk ptaków wodno-błotnych w Dolinie Górnej Wisły” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach programu LIFE oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

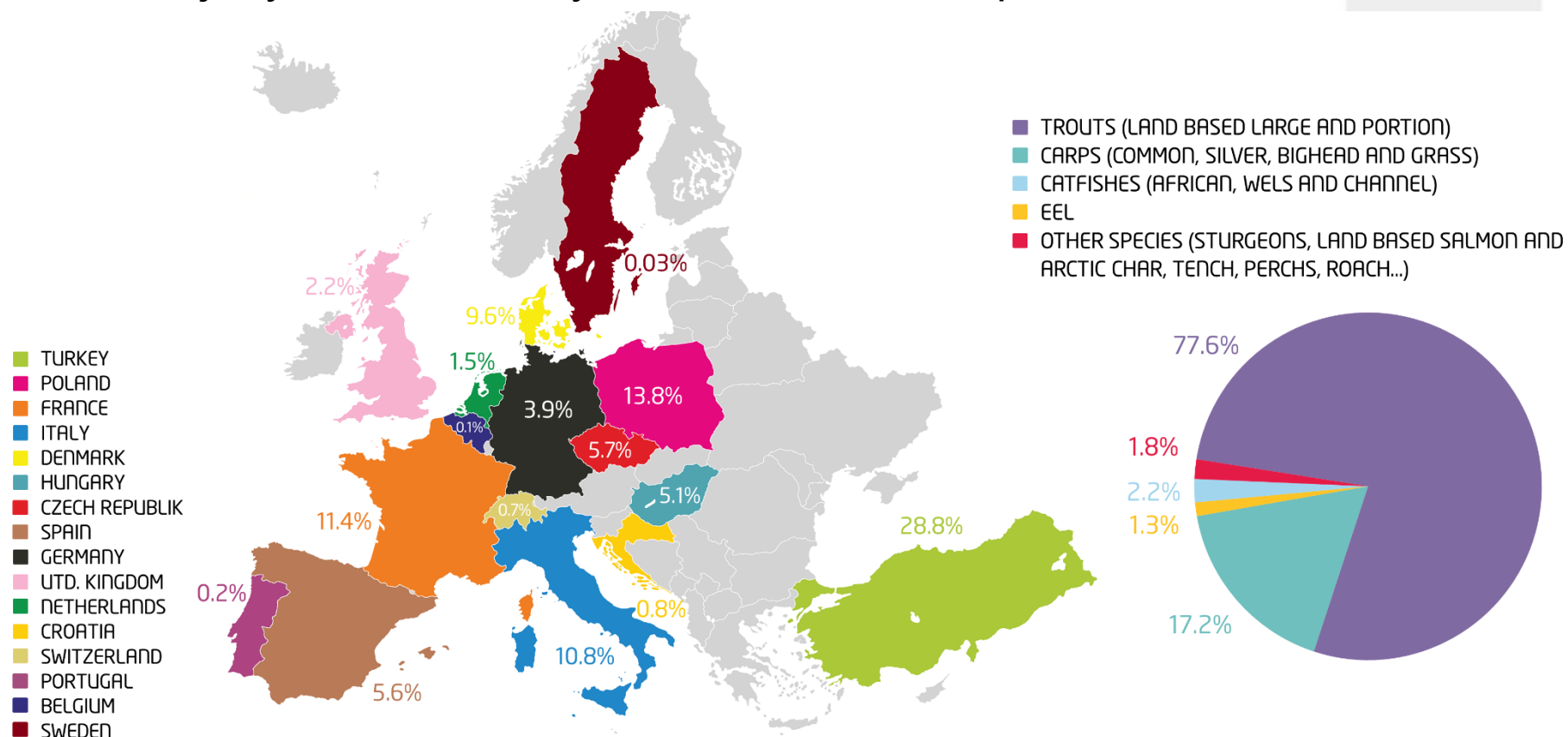
Damian Czechowski - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach
Jacek Betleja – Górnośląskie Koło Ornitologiczne, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu
Mateusz Ledwoń – Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie

Stawy rybne w krajobrazie

- Stawy rybne typu karpiowego są zbudowane przez człowieka, w celu hodowli ryb na spożycie.
- Osobom nieznającym zasad funkcjonowania stawów wydaje się, że staw jest naturalnym elementem krajobrazu, niewymagającym interwencji człowieka, co paradoksalnie może stać się poważnym zagrożeniem dla istnienia stawów.
- Stawy karpiowe są obecnie integralną częścią krajobrazu i środowiska przyrodniczego.
Podobnie inne zbiorniki pochodzenia antropogenicznego: zbiorniki zaporowe, zbiorniki poeksploatacyjne, zbiorniki zapadliskowe.

- Polska użytkuje największe powierzchnie ziemnych stawów typu karpiego w Unii Europejskiej. (Komunikaty rybackie 1/2018).

Produkcja ryb słodkowodnych w 2020 r. w Europie

Źródło: Federacja Europejskich Producentów Akwakultury <https://feap.info/index.php/data/>

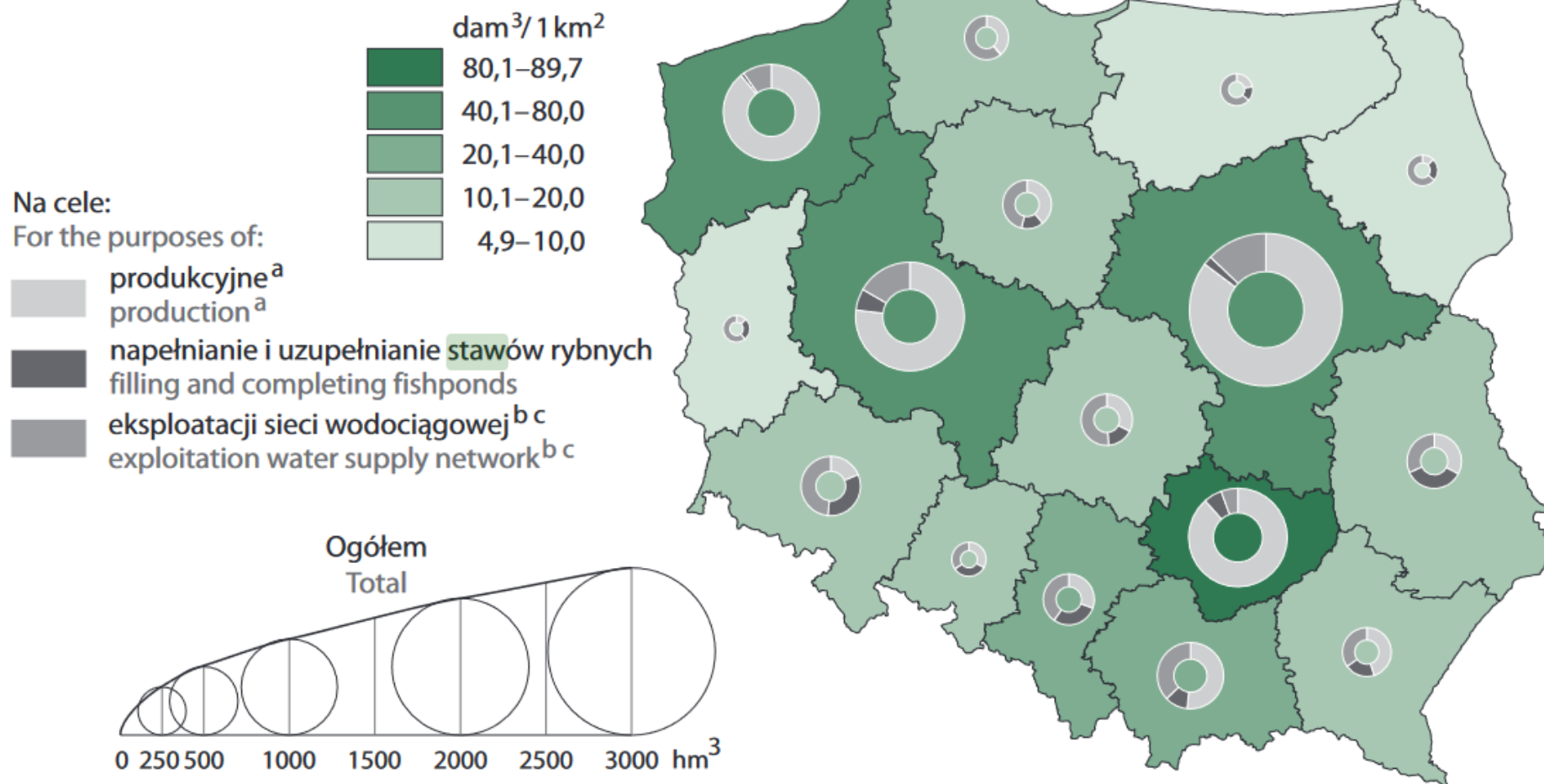
Znaczenie stawów w retencji wody

- Grunty pod stawami to 87 003 ha. (GUS 2021).
(Powierzchnia jezior w Polsce to około 282 000 ha).
- Wielkość poborów wody do napełniania i uzupełniania stawów rybnych wynosi 9% z poszczególnych sektorów gospodarki - 802 hm³ w 2020 r. GUS.
- Stawy karpiowe pełnią niezastąpioną rolę akumulacyjną i retencyjną w gospodarce wodnej jako zabezpieczenie przed powodzią błyskawiczną z jednej strony oraz wspieraniem przepływów potoków w okresach suszy

Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności według województw w 2020 r.

Water withdrawal for the needs of the national economy and population by voivodships in 2020

POLSKA POLAND 27,7 dam³/1 km²

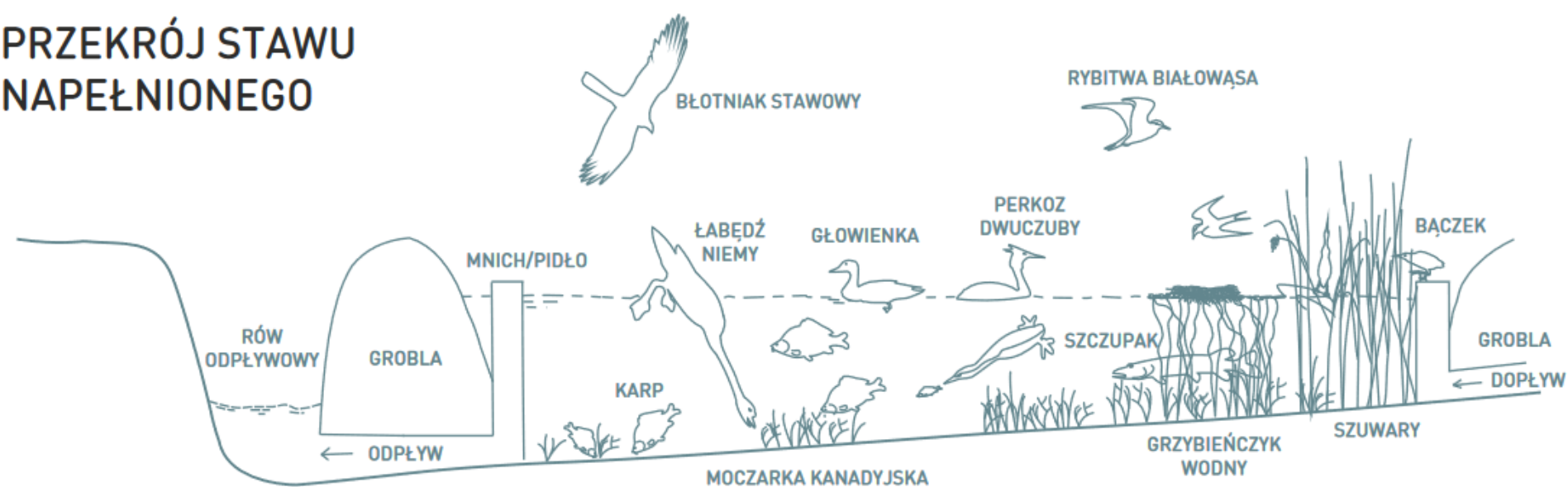

a Poza rolnictwem (z wyłączeniem ferm przemysłowego chowu zwierząt oraz zakładów zajmujących się produkcją roślinną), leśnictwem, łowiectwem i rybactwem. b Pobór wód na ujęciach, przed wtłoczeniem do sieci. c Niepełne dane dla ujęć pracujących na potrzeby sieci przesyłowych w województwie śląskim.

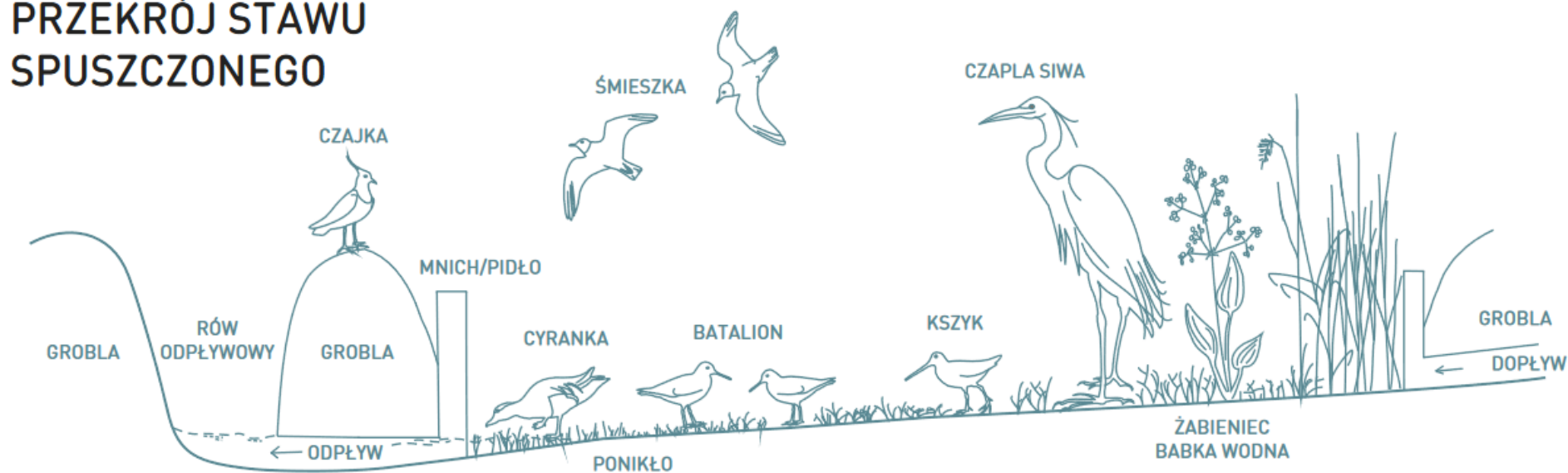
Znaczenie gosp. rybackiej w ochronie ptaków

- Stawy hodowlane obok zbiorników zaporowych są najważniejszymi siedliskami słodkowodnymi dla ptaków w południowej Polsce.
- Ze stawami związanych jest ponad 140 gatunków ptaków = 30% wszystkich gatunków stwierdzonych w Polsce.
- Stawy są z reguły zróżnicowane pod względem głębokości, powierzchni, stopnia zarośnięcia szuwarami czy liczby i typów wysp. Zmienne są także terminy ich napełniania wodą i opróżniania. Uprawianie i nawożenie stawów, niespotykane w naturze zagęszczenia ryb i ich intensywne dokarmianie zapewniają korzystne warunki życia ptaków wodno-błotnych.

PRZEKRÓJ STAWU NAPEŁNIONEGO

PRZEKRÓJ STAWU SPUSZCZONEGO

Opracowanie: Marcin Karetta, Żaneta Kucharczyk-Chudy

Dolina Górnej Wisły PLB240001

Stawy w Ochabach Wielkich

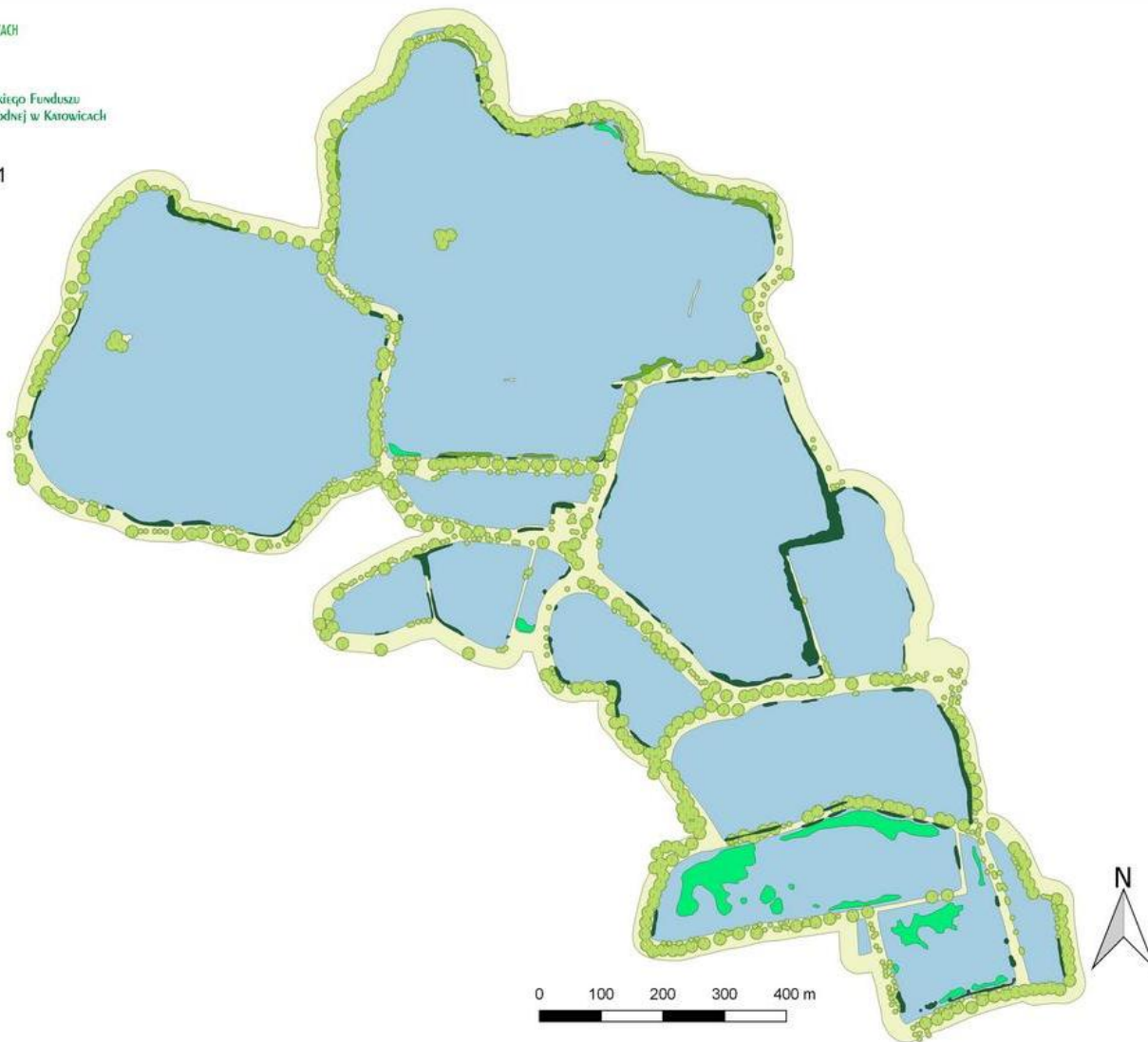
Granie kompleksu stawów
wraz z wyspami

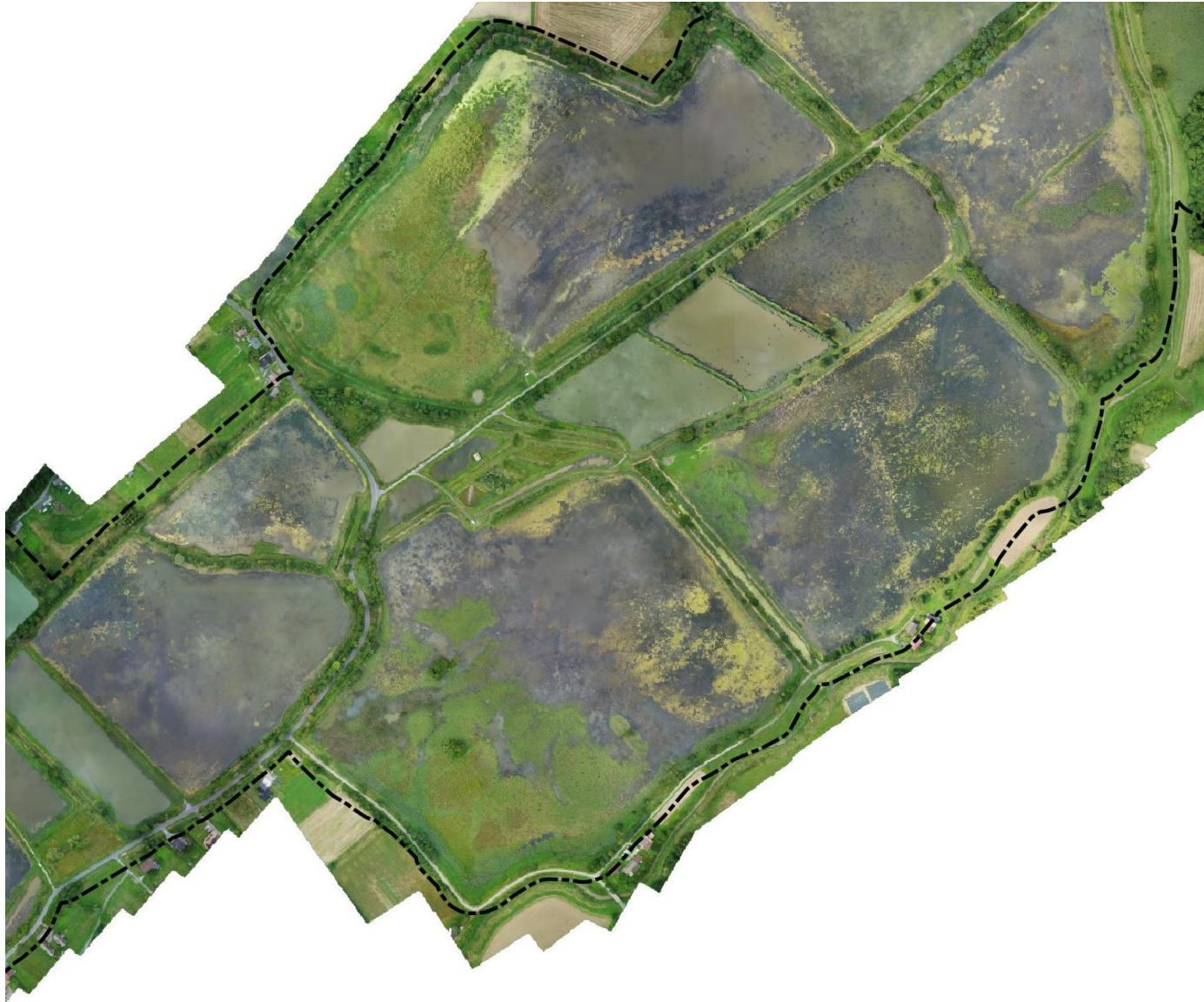

Dolina Górnej Wisły PLB240001

Stawy w Ochabach Wielkich

- Granice kompleksu stawów wraz z wyspami
- Powierzchnia stawów
- Szuwar wysoki
- Szuwar niski
- Roślinność o liściach pływających
- Krzewy
- Drzewa

katowice.rdos.gov.pl

REGIONALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA
W KATOWICACH

Znaczenie gosp. rybackiej w ochronie ptaków

- Stawy zamieszkują liczne ptaki kaczkowate i siewkowe, perkozy, czaple, chruściele i drobne ptaki szuwarowe (wróblowe).
- Na stawach rybnych w południowej części województwa śląskiego i zachodniej części województwa małopolskiego notuje się jedne z najwyższych zagęszczeń wszystkich gatunków kaczek występujących na stawach rybnych w Polsce - 16,8 osobników/10 ha.
- Stawy rybne są obecnie kluczowymi w kraju lęgowiskami głowienki, podgorzałki i czernicy. W tym siedlisku rejestruje się obecnie blisko 90% samic hełmiatki i co najmniej 80% samic głowienki i czernicy.

Hełmiatka *Netta rufina*

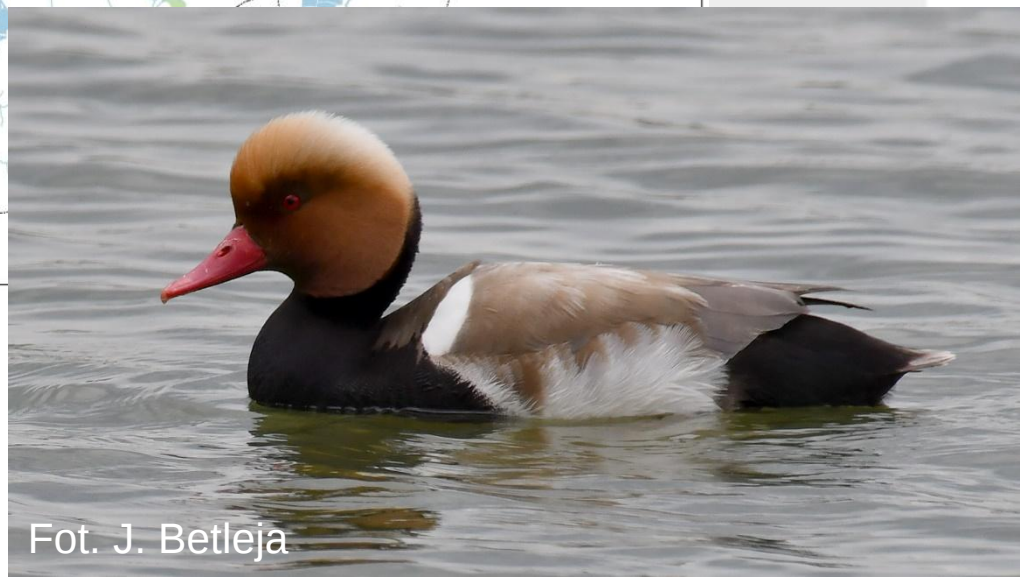
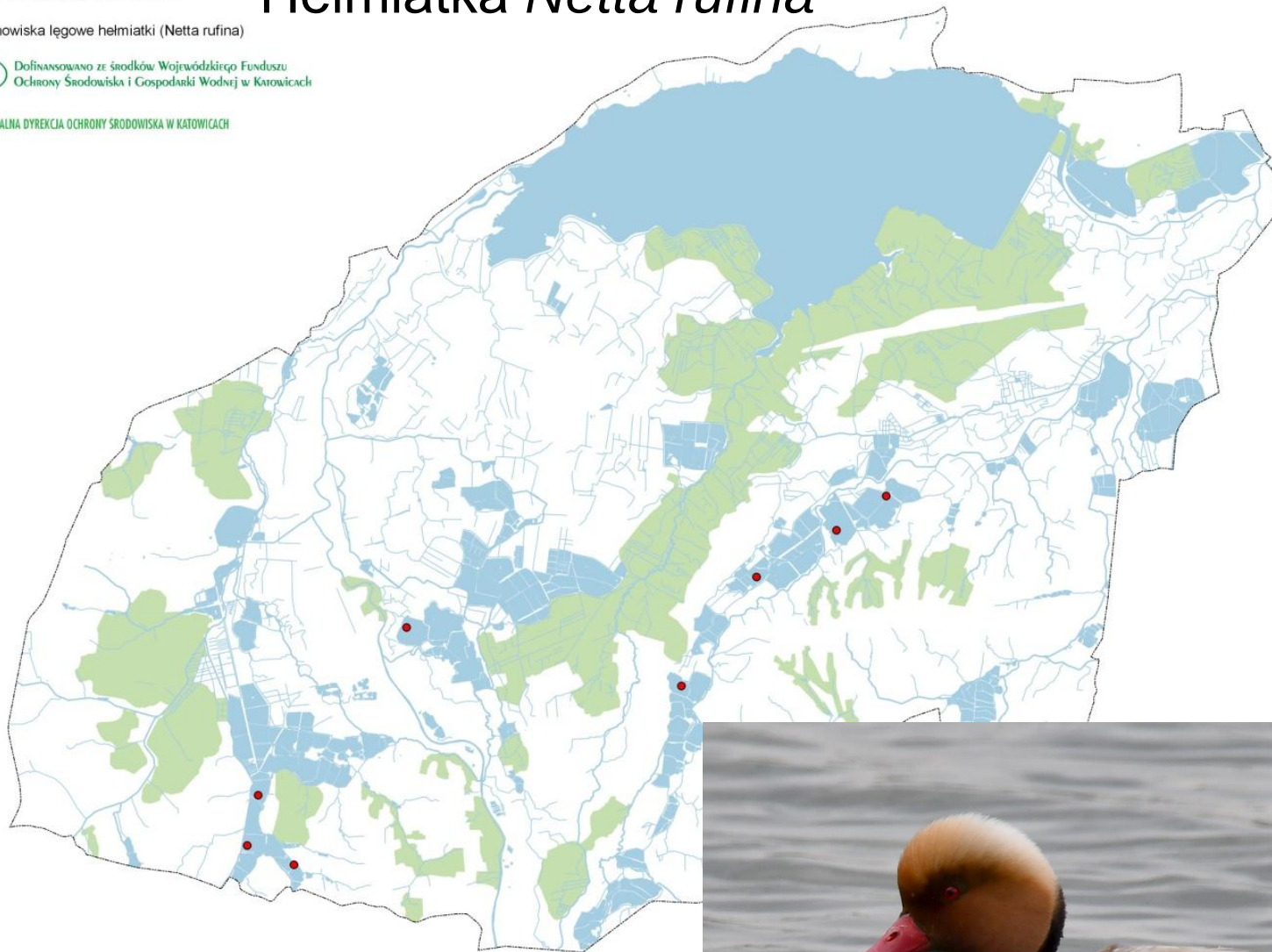
- Stanowiska lęgowe hełmiatki (*Netta rufina*)

Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach

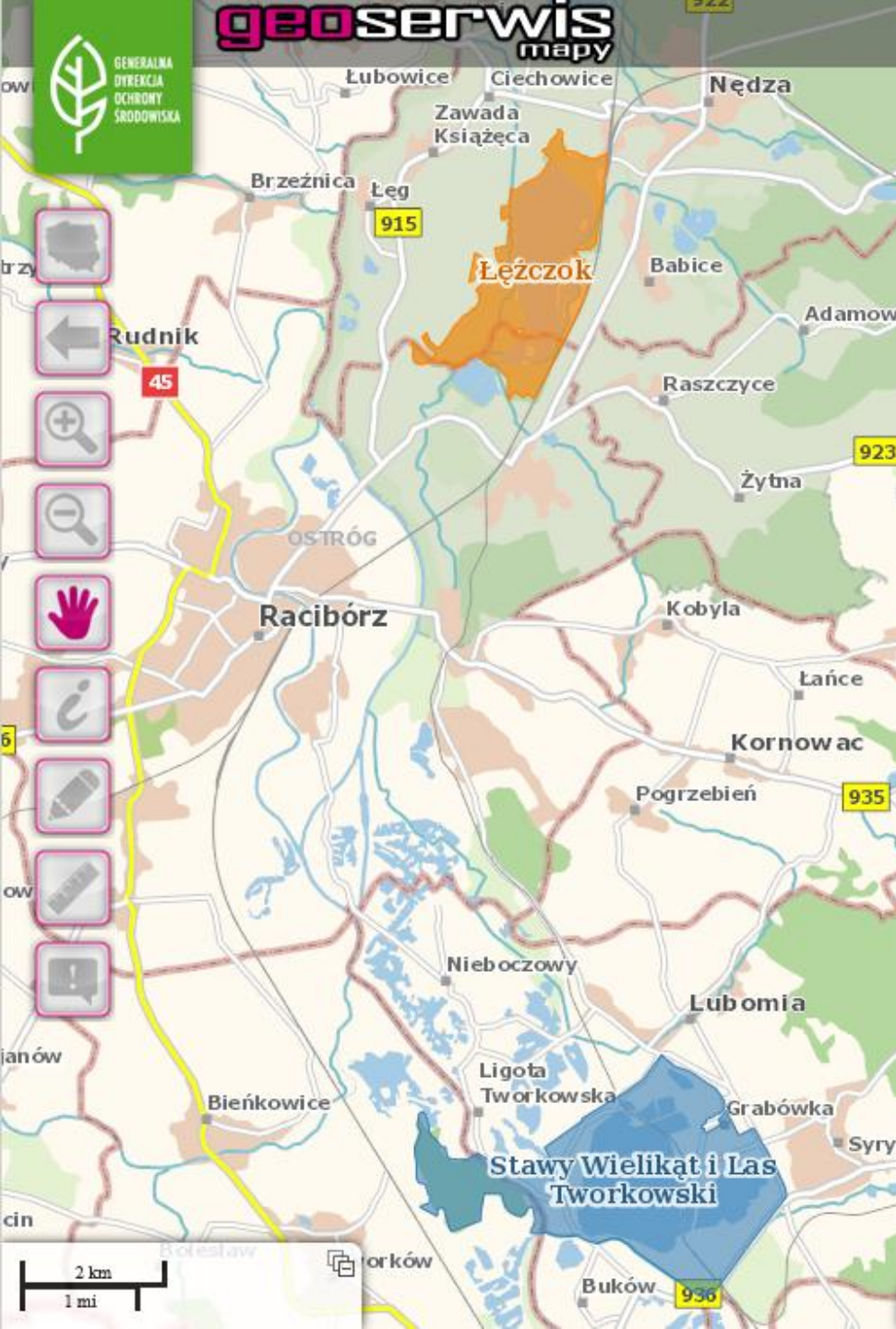
REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA
W KATOWICACH

Fot. J. Betleja

REGIONALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA
W KATOWICACH

Populacja łągowa hełmiatki na stawach Wielką stanowi 37-73% krajowej populacji tego gatunku. Drugim miejscem, w którym hełmiatki łągną się w podobnej liczbie jest tylko rezerwat „Łęczczok”.

Ślepowron *Nycticorax nycticorax*

katowice.rdos.gov.pl

Fot. M. Karetta

Ochrona ptaków

Fot. M. Karetta

Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*

Fot. M. Karetta

Projekt zakłada poprawę stanu siedlisk około 100% populacji krajowej i około 4% europejskiej ślepowrona oraz około 7% populacji krajowej rybitwy rzecznej.

Ochrona ptaków

LIFE.VISTULA.PL LIFE16 NAT/PL/000766 – Ochrona siedlisk ptaków wodno-błotnych w Dolinie Górnej Wisły.

Finansowanie:

- Instrument finansowy LIFE - Komisja Europejska
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Wkład własny (WFOŚiGW w Katowicach i Krakowie, wkład własny beneficjentów)

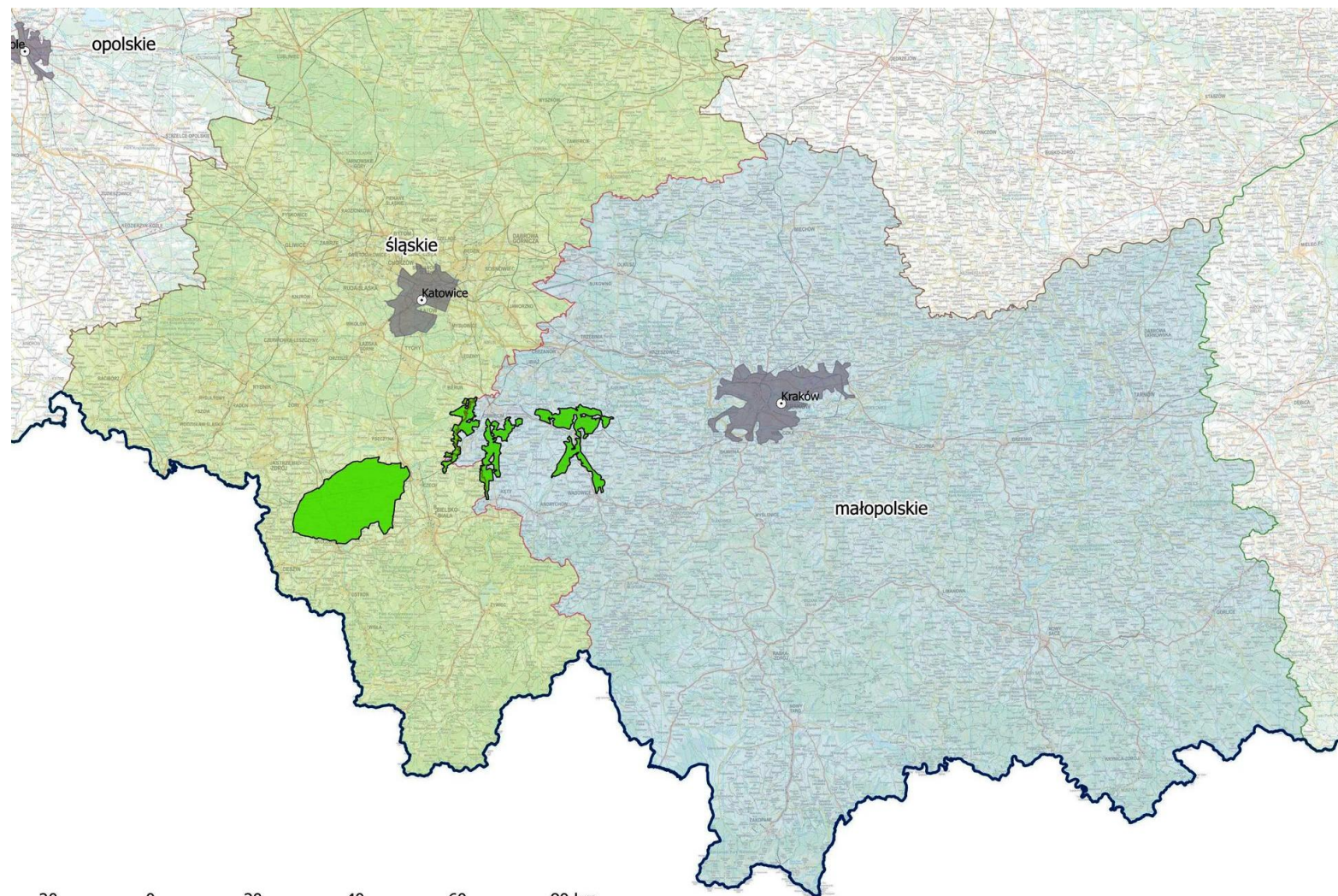
Beneficjenci:

- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie
- Górnośląskie Koło Ornitologiczne
- Towarzystwo na rzecz Ziemi

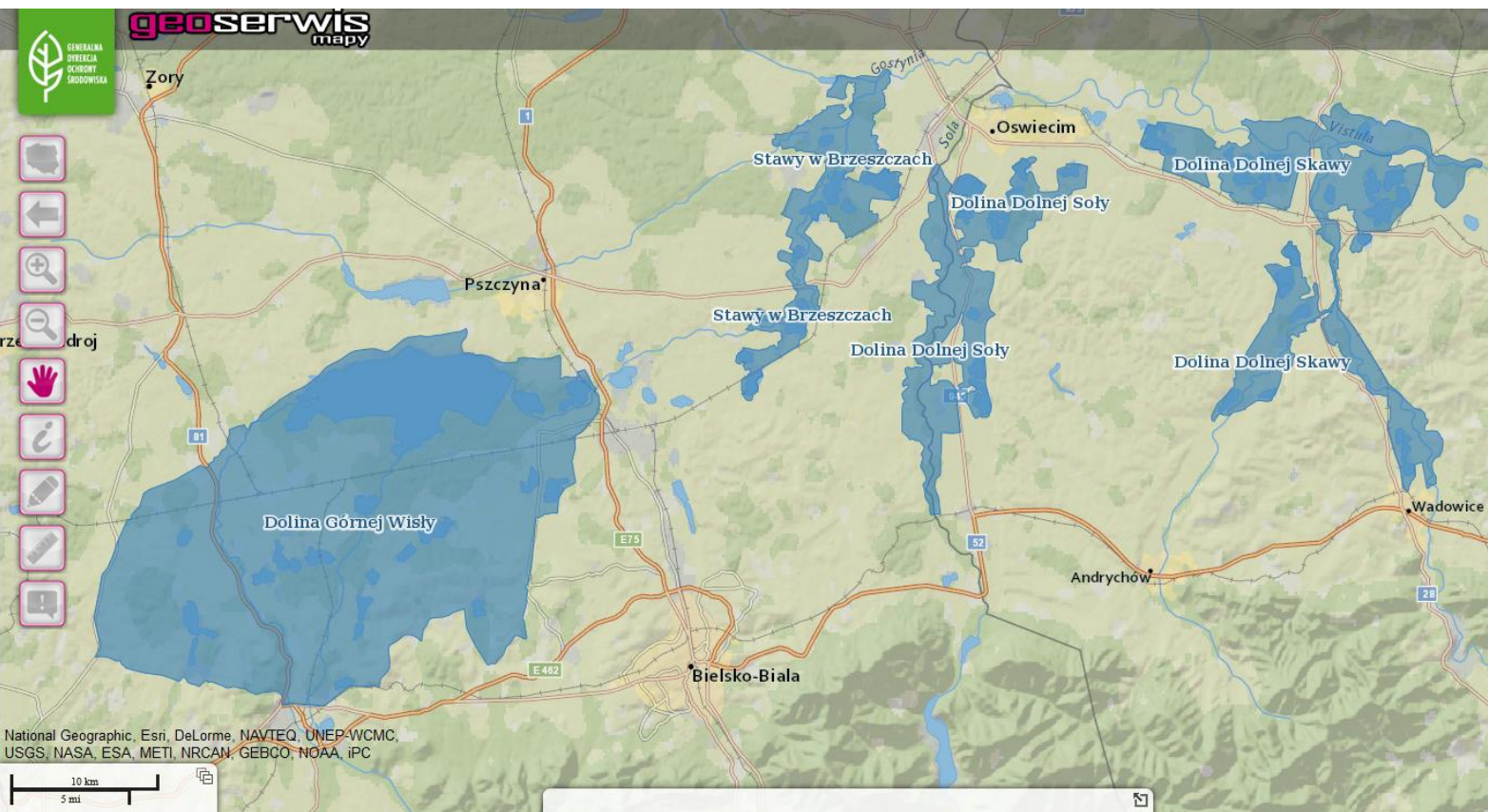
katowice.rdos.gov.pl

20 0 20 40 60 80 km

- 2015 - pierwsze złożenie wniosku i odrzucenie
- 2016 - drugie złożenie wniosku
- 2017 - akceptacja wniosku i podpisanie umowy
- 2018 - rozpoczęcie projektu
- 2022 - przedłużenie projektu do końca 2024

Budżet projektu 5 515 534 EUR
(ponad 24 mln PLN)

- Zabezpieczenie wysp dla ślepowrona i rybitwy rzecznej na stawach hodowlanych.
- Zabezpieczenie wybranych fragmentów grobli na stawach hodowlanych.
- Zabezpieczenie wyspy na Zbiorniku Goczałkowickim
- Zabezpieczenie wysp na zbiornikach po eksploatacji żwiru
- Rozpoznanie siedlisk żerowiskowych ślepowrona
- Kanalizacja ruchu turystycznego
- Działania edukacyjne

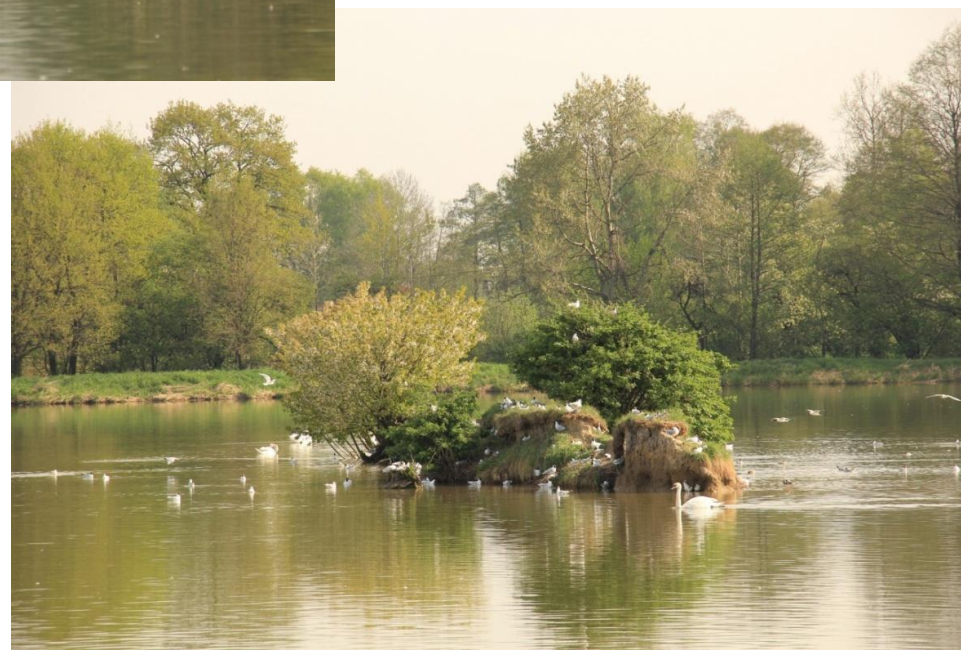

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

Zabezpieczenie wysp na stawach

katowice.rdos.gov.pl

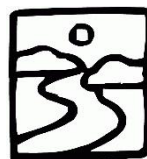
REGIONALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA
W KATOWICACH

REGIONALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA
W KRAKOWIE

GKO

TNZ

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

Zabezpieczenie grobli na stawach

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

Zabezpieczenie wyspy na Zbiorniku Goczałkowickim

katowice.rdos.gov.pl

Fot. A. Siudy

Fot. A. Siudy

katowice.rdos.gov.pl

Powierzchnia maksymalna zbiornika - 3200 ha.
Pojemność całkowita około 168 mln m³.
Długość zapory wynosi 2980 m.

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

- Średnica wyspy: 24,3 m;
- Powierzchnia wyspy: ok. 465 m²;
- Zabezpieczenie brzegów: grodzice winylowe;
- Materiał wypełniający: grunt rodzimy z refulowania;
- Nawierzchnia wyspy: żwir płukany na geomembranie HDPE;
- Rzędna góry grodzic: 257,00 m n.p.m. (MaxPP Zbiornika Goczałkowickiego);
- Rzędna wypłyenia wokół wyspy: 254,50 m n.p.m. (RPP Zbiornika Goczałkowickiego).

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

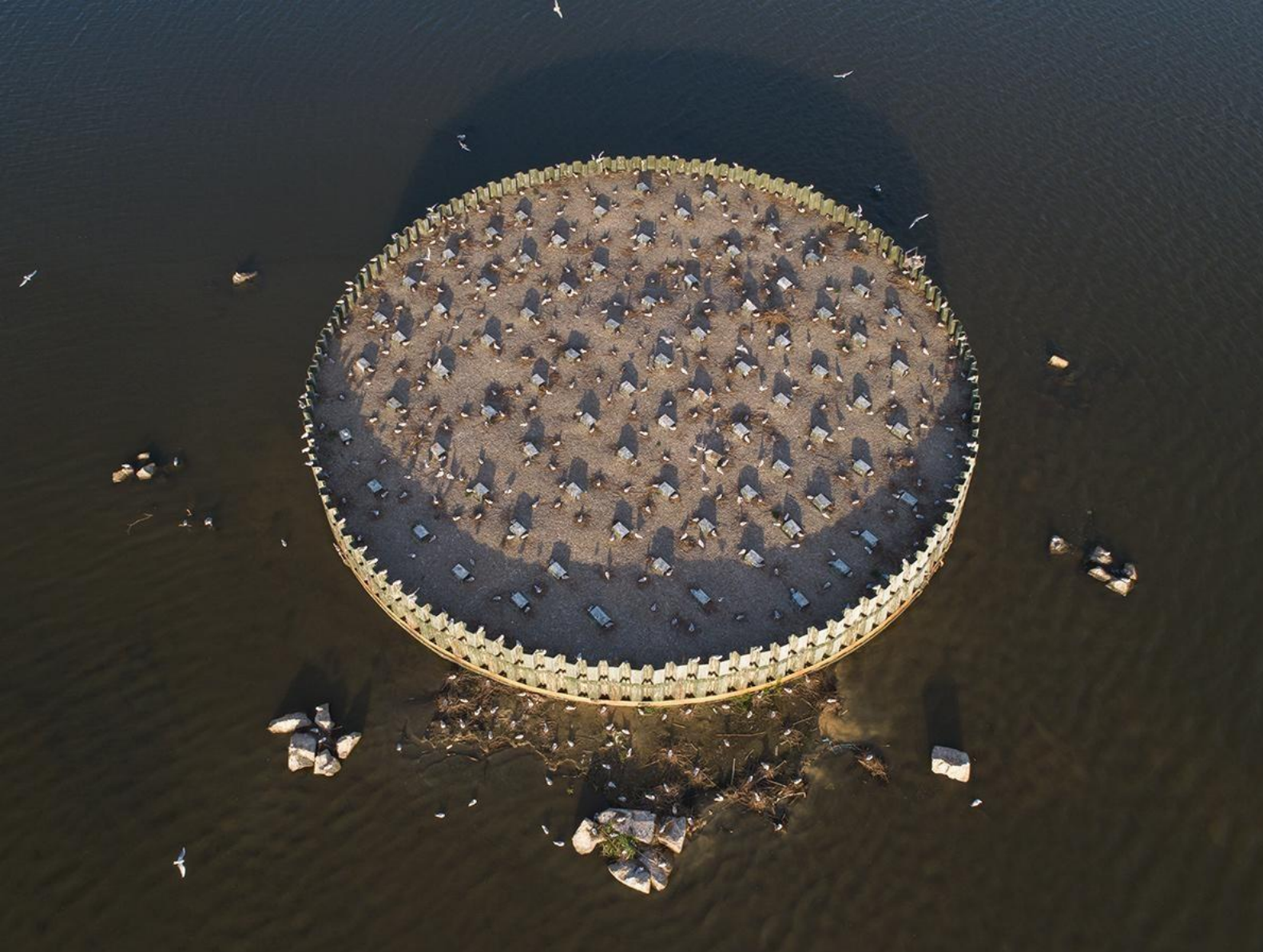
katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

katowice.rdos.gov.pl

Gospodarka rybacka, a ochrona ptaków - wnioski

- Gospodarka rybacka na stawach karpiowych jest kluczowa w utrzymaniu siedlisk kilkudziesięciu rzadkich i zagrożonych gatunków ptaków.
- Z tego względu gospodarka rybacka typu karpiowego powinna zostać uznana za jeden z najważniejszych elementów w systemie ochrony ptaków wodno-błotnych w południowej Polsce.
- Całkowite zaniechanie gospodarki rybackiej, w ciągu kilku lat doprowadziłoby do zaniku populacji większości gatunków ptaków w obszarach Natura 2000.
- Przy obecnym systemie zarządzania stawami w obszarach chronionych, istotne jest pogodzenie interesów: ludzie – ryby – ptaki.

Gospodarka rybacka, a ochrona ptaków - wnioski

- Nie jest możliwe całkowite podporządkowywanie gospodarki rybackiej celom ochrony ptaków – przedmiotów ochrony w obszarach Natura 2000.
- Jednak dla ptaków istotne jest zachowanie zróżnicowania stawów pod względem głębokości, powierzchni, stopnia zarośnięcia szuwarami czy liczby i typów wysp.
- Tradycyjny chów karpia w stawach jest wybitnie przyjazny środowisku naturalnemu bez konieczności wprowadzania dodatkowych ograniczeń, jeśli jest prowadzony w sposób ekstensywny.

Gospodarka rybicka, a ochrona ptaków - wnioski

- Intensyfikacja gospodarki rybackiej oraz zmiana użytkowania stawów w komercyjne łowiska, powoduje uszczuplenie siedlisk ptaków i zwiększa antropopresję.
- Długofalowe zachowanie siedlisk ptaków na stawach rybackich możliwe jest jedynie przy zapewnieniu ekonomicznej samowystarczalności gospodarstw.
- Rozdrobnienie własności stawów niekorzystnie oddziałuje na strukturę siedlisk ptaków całych kompleksów stawowych.
- Konieczna jest edukacja społeczeństwa w zakresie roli stawów hodowlanych w środowisku przyrodniczym i krajobrazie.

Rola gospodarki rybackiej i retencji wody w stawach, w ochronie siedlisk ptaków na przykładzie realizacji projektu **LIFE.VISTULA.PL**

Projekt LIFE16 NAT/PL/000766 LIFE.VISTULA.PL „Ochrona siedlisk ptaków wodno-błotnych w Dolinie Górnej Wisły” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach programu LIFE oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Damian Czechowski - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach
damian.czechowski@katowice.rdos.gov.pl

Jacek Betleja – Górnśląskie Koło Ornitologiczne, Muzeum Górnśląskie w Bytomiu
betleja@muzeum.bytom.pl

Mateusz Ledwoń – Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie
ledwon@isez.pan.krakow.pl

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Morski i Rybacki

